

Emma, 50 jaar Haags ingezetene

Een beeldenaar met meerdere gezichten

In dit artikel wordt een alledaagse penning nader belicht, die in veel verzamelingen zit en altijd wel ergens bij een handelaar, veilinghuis of op internet wordt aangeboden. De penning is dus niets bijzonders, maar het verhaal dat erbij hoort zal minder bekend zijn. Uitgangspunt voor dit artikel is de dossiermap *Comite Volksfeesten BNR 77 Inventaris 278* in het Haags Gemeentearchief, aangevuld met stukken uit het Koninklijk Huisarchief, krantenberichten uit de tijd en gegevens van de familie van de kunstenaar.

Beschrijving

De penning wordt door Bemolt van Loghum Slaterus beschreven.¹ De voorzijde toont het borstbeeld van koningin Emma naar links, met halsketting en sluier. Op de afsnijding van de linkerschouder staat in een rechthoek iets wat volgens hem op 818 lijkt. De keerzijde toont een kroon in het midden van een kruis. In de vier vakken tussen de armen van het kruis en de rand zijn – eveneens volgens Bemolt – vier bloemen

aangebracht. Het omschrift luidt: KONINGIN * MOEDER * REGENTES * 1879 * 1929 *. Verder vermeldt Bemolt dat Mej. G.J.W. Rueb de penning heeft ontworpen, dat de penning geslagen is bij C.J.L. Begeer, dat de penning in drie verschillende diameters (80, 60 en 41 mm) voorkomt en dat de penning van 60 mm werd verkocht in een doosje met de tekst: HAAGSCHE / COMITE / 1929. Bemolt vindt de 818 zodanig vreemd dat hij er en vraagteken bij plaatst. De 818 staat echter niet

Gra Rueb, *Koningin-moeder Emma 50 jaar in 's-Gravenhage*. 1929, zilver, 60 mm (privécollectie)

Het monogram. Links: op de penning, midden: op het gipsmodel en rechts: op een ander kunstwerk

voor een getal maar voor het erg verbasterde monogram GR voor Gra Rueb. Gerharda Johanna Wilhelmina Rueb (Breda 1885 - Den Haag 1972) is een verweg tante van me. Op een foto van het gipsmodel is het monogram beter herkenbaar.

Het gipsmodel, met een diameter van 44 cm zoals de opdrachtgever het wenst, is naar Begeer in Utrecht gebracht en daar klaargemaakt voor de reduceerbank. Daar zal de practiciën, die tante waarschijnlijk niet kent, de letters waarmee het monogram gevormd wordt, bij het bijwerken van de verkleining naar zijn idee geïnterpreteerd hebben met verwarring tot gevolg. Ik denk dat tante verder niet bij het productieproces betrokken is geweest, anders valt het ongelukkige monogram haar wel op. Waarom de opdrachtgever nu precies een werkmodel van 44 cm wil hebben, is niet toegelicht in de opdracht aan tante of in enig aan document in het dossier. Johannes Wienecke, de man die de verkleinbank in Nederland groot heeft gemaakt, schrijft over de grootte van het werkmodel: 'Ook behoort men de afmeting van het ontwerp niet te groot te maken ten opzichte van den stempel. Drie tot vijfmaal grooter dan de verkleining geeft een verhouding, waarin men zich het beste rekenschap kan geven hoe of de stempel zich zal voordoen'.²

Met de grootste verkleining kan het stempel van de kleinste penning niet zonder vervorming of verlies aan detail gemaakt worden, want een vijfde van 44 cm is 88 mm terwijl 41 mm nodig is. Er zal daarom een tussenmodel zijn gebruikt. Omdat bij een verkleining details verdwijnen, zal het grootst mogelijke tussenmodel het minste verlies opleveren. Die diameter is dan maximaal 205 mm. Om de 41 mm-penning te maken kan in twee keer met ongeveer even grote factor gewerkt zijn om bij het verkleinen het verlies gelijk te verdelen. Die afmeting is dan circa 134 mm. Het tussenmodel zal daarom tussen de 134 en 205 mm zijn geweest; waarschijnlijk

dichter bij de 205 dan bij de 134 mm, maar het model is nog niet teruggevonden om dat te kunnen controleren.

In *Het Vaderland* wordt de beeldenaar minder zakelijk omschreven dan door Bemolt: 'De beeldenaar is in sterk reliëf geboetseerd, zeer realistisch gehouden (goed gelijkend, naar ik meen). Men zou voor dergelijk werk een ietwat strenger stijl wenschen. Vooral de détails van het kapsel en de japon werken ietwat te druk en konden grooter gehouden zijn. Dit neemt niet weg, dat het een knap en expressief ding geworden is'.³ De keerzijde wordt in *Het Centrum* van 12 november 1928 gedetailleerd beschreven: 'In de vier vakken, door twee gekruiste balken gevormd, wordt symbolisch herinnerd aan de hooge karaktereigenschappen van de Jubilarisse, n.l. door een myrthekrans: liefde; een madelief: eenvoud; een aster: trouw en een edelweiss: adel. Het geheel wordt door de koningskroon samengevat'.⁴ De mirtekrans zal Emma ook herinneren aan de mirtekrans die haar zusters en hofdames hebben gemaakt voor haar huwelijk, op dat moment ook al weer zo'n 50 jaar terug. De kroon lijkt niet op een bekende kroon van het koningshuis, het is eerder een fantasiekroon.

Regentschap

De woorden koningin, moeder en regentes hebben een toelichting nodig. Emma, of voluit Adelaïde Emma Wilhelmina Thérèse zu Waldeck und Pyrmont, prinses van Waldeck-Pyrmont (Arolsen, 1858 - Den Haag, 1934) wordt koningin der Nederlanden op het moment dat zij in Arolsen op 7 januari 1879 met koning Willem III trouwt. In *De Curaçaosche Courant* staat hierover: 'De Koning schenkt der natie een nieuwe Koningin. [...] Ook zy zal ons beminnen, want wy zullen ook haar beminnen'.⁵ Zij wordt moeder als op 31 augustus 1880 Wilhelmina geboren wordt. Omdat er nogal een fors leeftijdsverschil tussen de ouders bestaat, besluit de Staten-Generaal dat Emma als koningin-regentes zal regeren indien Willem III zal komen te overlijden voordat Wilhelmina achttien jaar is. Willem III is er een paar keer zo slecht aan toe dat hij niet in staat is om te regeren. De laatste keer is op 20 november 1890. Koningin Emma neemt dan, als zijn echtgenote, het koninklijk gezag over. Dit regentschap duurt slechts enkele dagen, want

op 23 november overlijdt de vorst. De drie woorden van de penning zijn hiermee eigenlijk al verklaard.

Emma heeft in de tijd ook andere titels gevoerd, zoals 'koningin-weduwe,' regentes van het Koninkrijk' van 23 november 1890 tot 31 augustus 1898 (in verband met minderjarigheid van koningin Wilhelmina) en 'voogdes over koningin Wilhelmina' van 8 december 1890 tot 31 augustus 1898 (op grond van de wet van 14 september 1888, Staatsblad 150). De woorden koningin-weduwe en voogdes zijn echter wat somber en minder koninklijk dan de gekozen woorden en worden niet vermeld. In dit artikel wordt daarom het neutrale Emma gebruikt. De titels koningin, moeder en regentes zullen niet over de net besproken periode uit haar leven gaan.

Als koningin heeft Emma geen warm welkom gekregen in Nederland. In de media vallen termen die in dit artikel niet horen te staan. Emma krijgt weinig steun in Nederland en heeft er nog minder vrienden. Met haar beide stiefzonen ontbreekt elk contact en tot overmaat van ramp is de relatie met haar man dramatisch slecht. Een ongelukkige binnenkomer dus, 'koningin' zal geen titel met een warme herinnering voor Emma zijn geweest. Ook drie dagen regentschap is nauwelijks een penning waard. De monarchie bevindt zich op een dieptepunt wat populariteit betreft, want de levenswandel van Willem III heeft het prestige van het koningshuis geen goed gedaan. Er wordt met weinig respect over het koningshuis en de vorst gesproken. Emma zet zich na het overlijden van Willem III in om het prestige te herstellen. Met prinses Wilhelmina trekt zij het land door en weet de bevolking achter zich en vooral achter haar dochter te krijgen. Van lieverlee wordt Emma geliefd bij het volk en wordt zij gezien als de regent van haar dochter en de moeder van de toekomstige koningin. Emma krijgt in de media dan ook als titel de koosnaam Koningin-moeder, een informele benaming van de moeder van de regerend koningin Wilhelmina. Het heeft evenwel een hoge gevoelswaarde. Eigenlijk zou op de penning tussen de woorden koningin en moeder een verbindingsstreepje op zijn plaats zijn geweest en dan, op enige afstand, gevolgd door regentes.

Als laatste de vraag waar de jaartallen 1879-1929 voor staan, gekoppeld aan de feestdag

10 januari 1929. De datum sluit het 50-jarig Nederlands staatsburgerschap uit, want dat zal waarschijnlijk zijn ingegaan bij het huwelijk (7 januari) met Willem III. Meestal wordt gesteld dat Emma 50 jaar in Nederland is. Maar ook dat is twijfelachtig omdat zij in die 50 jaar ook in het buitenland, dus niet in Nederland is geweest. Wat overblijft is dat Emma 50 jaar daarvoor de eerste voet op Nederlandse bodem zet en Haags ingezetene wordt. Dat laatste is niet terug te vinden in het Gemeentearchief van Den Haag; leden van het koninklijk huis laten zich nu eenmaal niet inschrijven in een gemeente. *Het Vaderland* (een Haagse krant) houdt het erop 'dat het 50 jaar geleden is, dat de Koningin-Moeder haar intrede in de stad deed - 7 januari 1929'.⁶ De officiële intocht van Emma in Nederland vindt wat later, op 20 januari, in Amsterdam plaats. Gezien de rivaliteit tussen de hoofdstad en de residentie zal de residentie de eerste stap op Haagse bodem belangrijker vinden dan de intocht in Nederland. De penning, het bijbehorende gedenkboek met bijdragen van de deelnemende verenigingen en het grote feest is dan ook een aangelegenheid die alleen Den Haag aangaat.

Cadeau

Het eerste doel van de penning is dus het herdenken van de aankomst van Emma in Den Haag. Maar dat staat niet op de penning, zelfs de naam Emma staat er niet op. Voor de mensen van toen zal het eenvoudig zijn geweest de hints op de penning tot een betekenisvol geheel te vormen (op het monogram na dan). Een belangrijk ander doel van de penning is om geld te genereren 'voor een feestgave aan de zieken en misdeelden op den herinneringsdag'. Dat staat op een reclamefolder die door het Haagsch Comité 1929 wordt uitgegeven om de gedenkpenning bekendheid te geven. In het dossier staat echter niet waaruit de feestgave bestaat, wel dat er 400 van de 800 bestelde exemplaren van 60 mm in brons voor deze feestgave worden gereserveerd, maar of dat nu een presentje is waar zieken en misdeelden op zitten te wachten, kan betwijfeld worden. De genoemde 400 is wellicht het aantal presentjes dat is uitgedeeld, maar daarover ontbreken de gegevens. In het dossier wordt het streefbedrag van de penningactie niet genoemd.

Holle plaquette

De feestgave moet gefinancierd worden door de verkoop van zilveren en bronzen afslagen van de penning. Het is een wankelende operatie die niet gladjes verloopt. Bijkomend probleem is dat er ter gelegenheid van de 70ste verjaardag van Emma op 2 augustus 1928 een penning door Jac.J. van Goor wordt uitgegeven. Het Comité denkt dat deze concurrentie niet bevorderlijk is voor hun plan om gelden bijeen te brengen en besluiten om holle, eenzijdige afgietsels met een diameter van 260 mm op de verjaardag van Emma aan koningin Wilhelmina en prinses Juliana aan te bieden. Dat levert publiciteit op en het aanbieden van de afgietsels wordt dan ook veelvuldig in de media genoemd. De beeldenaar van de penning wordt dus ook gebruikt voor een cadeautje voor de verjaardag van Emma met als verborgen agenda de promotie van de penning. 'Naar ons gevoelen kon aan die eerste exemplaren geen betere bestemming worden gegeven.' De afgietsels worden inderdaad uitgereikt en bevinden zich nu in het Koninklijk Huisarchief te Den Haag. In de opdracht van het Comité aan tante staat: 'De beeldenaar van H.M. de Koningin-Moeder zal zóó tijdig gereed zijn, dat op 2 Augustus a.s. over één afgietsel kan worden beschikt, terwijl de verdere afgietsels tegen den kostenden prijs zullen worden geleverd.' Het waarom van de datum is nu bekend en tante heeft dus deze hobbel tot tevredenheid genomen. Een dag na de verjaardag (die in besloten kring wordt gevierd) wordt het ontwerp aan het volk getoond tijdens een groot bloemen-

corso bij het Kurhaus in Scheveningen. Dat betekent dat er minstens drie showmodellen moeten hebben bestaan. De keerzijde van het afgietsel laat de minder scherpe beeldenaar zien, maar dan naar binnen gekeerd en dus in spiegelbeeld. Niet verkoopwaardig maar wel functioneel als voorbeeld. Bij de firma Roelof Citroen, Plaats 23 Den Haag, komt volgens de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 10 november 1928 ook een (dergelijk?) exemplaar, mogelijk het Kurhaus-exemplaar, in de etalage te staan om de mensen enthousiast te maken.⁷ Later ontstaat een vreemde discussie met de heer Ter Pelwijk (voorzitter van het comité) of het wel gepast is om de penningen in de tentoonstelling bij Koninklijke Kunstzaal Kleykamp in opstelling te laten als Emma de tentoonstelling op 22 december gaat bekijken. Dan zal immers de verrassing ervan af zijn. En dat terwijl Emma op haar verjaardag al twee grote modellen heeft gezien. Er wordt desalniettemin besloten de penningen tijdelijk uit de opstelling te halen voor het bezoek.

Verkoop

Mooi afgewerkte exemplaren zijn te koop voor f 75, een groot bedrag voor die tijd. Er zijn er acht verzonden en later is er nog één aan een gemeente geleverd. Ze zijn verkocht aan gemeenten, Pulchri-Studio Den Haag, een kinderziekenhuis en een notaris. Daarnaast is er een exemplaar verkocht op een veiling 'Uit de nalatenschap van C.L.J. Begeer, Utrecht'.⁸ Op die veiling wordt het stuk omschreven als een

Variant met een oog

volgegooten modelé, wat niet correct is want het ontwerp had een diameter van 44 mm. Het is een exemplaar van het bedrijf waar de penningen zijn gemaakt en heeft dus niet bijgedragen aan de inkomsten van het Comité. De inkoop van de eerste tien exemplaren is f 80 per stuk, daarna zakt de stukprijs aanzienlijk zodat er winst gemaakt kan gaan worden. Zover is het dus niet gekomen. Deze uitvoering heeft inclusief de geschonken exemplaren en het etalage-exemplaar zeker een verlies van f 270 opgeleverd. Tante is zeer teleurgesteld in de tegenvallende verkoop: 'Ik vermoed dat dit in de alliage van de brons zit en de patina daardoor niet bevredigend wordt!' Sommigen exemplaren zijn geretourneerd om opnieuw gepatineerd te worden. Wat de kleinere penningen betreft zijn er die geld genereren maar ook die geld kosten. Zo is er de gouden penning die aan Emma geschonken wordt. De penning heeft een gewicht van 94,96 gram en een diameter van 60 mm. Het gewicht van een gouden tientje is 6,7 gram en in de penning zitten dus meer dan veertien tientjes, wat alleen al aan goudwaarde op een verlies van zo'n f 150 komt. Oorspronkelijk heeft men een penning met een diameter van 80 mm in gedachte en heeft dat, wat voorbarig, op 2 juni 1928 aan de minister meegedeeld. Daarna worden er 160 afslagen gemaakt in brons met een diameter van 80 mm

en deze zijn uitsluitend als 'eerepenning voor bijzondere personen' bedoeld. Dat zijn hoogwaardigheidsbekleders, mensen die door geboorte status hebben, directies van faciliterende bedrijven zoals N.V. Philips Gloeilampen-Fabriek of mensen die een bijzondere bijdrage aan de feestdag leveren. Deze penningen zijn niet te koop en zijn allemaal door het Comité betaald, kosten f 494, waar geen opbrengst tegenover staat. Er is sprake van twee varianten in de offerte: een geslagen en een gegoten versie. De geslagen versie is met dit aantal het goedkoopst en de gegoten versie wordt niet uitgevoerd. Er zijn ook zilveren afslagen bekend maar daar is niets van teruggevonden in de offerte.

De penningen die voor de verkoop zijn bestemd, hebben een diameter van 60 en 41 mm. De grote kostte in brons f 2,50 en in zilver f 15 per stuk en de kleine kostte in brons f 1,90 en in zilver f 6,75. De opbrengst van de verkoop van de 60 mm in brons is f 1000. Omdat de helft van de penningen voor de feestgave bestemd is, is dat te weinig om de kosten van f 1300 te dekken. Er ontstaat daarom een verlies van f 300. De 40 zilveren exemplaren van 60 mm brengen f 195 op. Bronzen penningen van 60 mm met een ringetje eraan hebben een oplage van 80 stuks. De kostprijs ligt 45 cent per stuk hoger en als de verkoopprijs gelijk is, levert dit f 96 op. De penningen zijn bedoeld voor de deelnemende verenigingen om aan vaandels of dergelijke te bevestigen. Er worden 57 exemplaren geleverd en de rest is door Citroen verkocht. De bronzen 41 mm-penningen met een oplage van 200 worden met winst verkocht en leveren f 130 op. De zilveren 41 mm-exemplaren verschijnen in een oplage van 50 en leveren f 193 op.

Als de plussen en minnen worden verrekend dan laat dat een tekort van ruim f 600 zien. Om de balans verder te laten doorslaan is er de beloning van f 1000 aan tante. Ondanks dit tekort zijn de feestgaven uitgedeeld en daar gaat het om. In de NRC van 5 januari 1929 staat hierover: 'Aan zieken in 11 inrichtingen zal Donderdag een geschenk worden gegeven. Zoals bekend worden de kosten van de feestgaven hoofdzakelijk bestreden uit de opbrengst van de gedenkpenningen van het comité, vervaardigd door mej G.J.W. Rueb. De verkoop van deze penningen heeft een vlot verloop gehad.'⁹

Doosje

'Donderdag' is de feestdag 10 januari. De betrokken inrichtingen zijn: het Gemeenteziekenhuis, de inrichting van het Roode Kruis, in Bronovo, het R.K. Ziekenhuis, Bethlehem, de lighallen voor tuberculoselijders, de patiënten in het Militair Hospitaal, de Kraamvrouwen in de kliniek op Frankenslag, de verpleegden in de Sophia-stichting en het Ooglijdersgesticht en de kleinen in het Kinderziekenhuis.¹⁰ De misdeelden komen niet meer voor in het verhaal, een zoektocht in het krantenarchief heeft in ieder geval geen resultaat opgeleverd. Zieken zijn nu eenmaal makkelijker te vinden dan misdeelden. In een brief van 21 januari aan het Comité vraagt tante expliciet naar de opbrengst, maar het dossier geeft daar geen uitsluitsel over. Naast bovengenoemde penningen zijn er ook zelfgemaakte aanpassingen bekend van de 60 mm-penningen. Op de Holland Coin Fair in 2003 is een verguld exemplaar aangeboden en op de december-veiling 2007 van de MPO komt een verzilverd exemplaar voor.¹¹

Citroen

En dan is er nog het bedrijf waar de penningen geslagen dan wel gegoten zijn. De zaak ligt nogal gevoelig. Het Haagsch Comité heeft met Roelof Citroen (Firma M.J. Goudsmit te 's-Gravenhage) een overeenkomst voor het vervaardigen van afgietsels en medailles. In die overeenkomst is ook opgenomen dat de naam van de firma waar de penningen worden gemaakt niet officieel bekend mag worden gemaakt, alleen de naam

Citroen mag genoemd worden. Uit een 'streng vertrouwelijk' stuk van de voorzitter aan zijn medebestuurleden: 'De heer C. toch blijft enkele eischen stellen, die naar mijn meening niet kunnen worden aanvaard. O.a. wil hij niet hebben, dat zijn leverancier, Cornelis Begeer te Utrecht, wordt genoemd. Hij acht dit niet kaufmännisch, doch bovendien is hij van mening, dat door een ongewenste publicatie van dezen leverancier hij in den vervolge veel meer dan hem lief is bij het doen vervaardigen van medailles op hem zal zijn aangewezen'. Er wordt ook een prijsopgave bij Begeer Voorschoten gevraagd en ondanks de vreemde restrictie van Citroen gaat het Comité akkoord met hem en wordt de N.V. Atelier voor Edelsmeed- en Penningkunst voorheen Koninklijke Begeer te Voorschoten, geschreven dat zij niet de opdracht krijgt voor het maken van de penning. Volgens de gemaakte afspraak zal Cornelis L.J. Begeer niet in officiële publicaties als fabrikant worden vermeld. Dat Citroen het bestuur in een vreemde positie heeft geplaatst blijkt wel uit een brief van 9 mei 1928: 'Willen echter de leden van Uw comité als privé personen, wanneer hun zulks speciaal gevraagd wordt, officieus mondeling deze naam noemen, dan heb ik hiertegen geen bezwaar'. In krantenartikelen werd de restrictie geregeld genegeerd zoals bijvoorbeeld in *Nieuwsblad van het Noorden*, waarin staat dat de penning door 'Corn Begeer in Utrecht' wordt geslagen.¹²

Tot slot van het penninggedeelte iets over de verpakking. Het door Bemolt genoemde doosje hoefde niet door het Comité betaald te worden. Hoe het met de 'drie étuis voor medailles van 60 m.M. met de woorden "Haagsch Comité 1929" in gouden letters op deksel' is geregeld, is niet vermeld. De penningen van 80 mm worden in een etui met de naam van het Haagsch Comité voor Volksfeesten geleverd tegen een meerprijs van f 3,50. Dus niet met 'Haagsch Comité 1929' maar de naam van de belangrijkste (?) deelnemende vereniging. Bedankjes worden echter wel gericht aan het Haagsch Comité 1929. Het verschil zal de 'byzondere' personen niet zijn opgevallen. De ontvangstdatum van de penningen zorgt ook al voor verwarring want een douairière laat in haar dankwoord voor de aangeboden gedenkpenning schrijven: 'Zy is het Haagsch Comité 1929 hiervoor zeer erkentelyk

en dit souvenir te mogen ontvangen juist op 7 januari 1929, den voor heel Nederland zoo heuchelyken herinneringsdag, is door haar byzonder gewaardeerd.' Voor Emma ligt er ook een mooi doosje klaar alhoewel de heer Citroen dat bijna vergeten is: 'fijn fluweel van binnen, blauw satijn in het deksel, bekleed met fijn blauw leerder met den opdruk: Haagsch Comité 1929'. Of het doosje daadwerkelijk geleverd is, is ook nu weer niet te achterhalen. Het doosje is in ieder geval niet in Koninklijk Huisarchief aangetroffen, zij kunnen immers niet al het verpakkingsmateriaal bewaren.

Overzicht

Samenvattend is er in geschreven bronnen en in collecties sprake van penningen die zijn geslagen met de diameters in mm: (A) 30, (B) 41, (C) 60, (D) 80, (E) 200 en gegoten (F) 260 en in de materialen: (a) brons, (b) zilver en (c) goud. Achter de penning zijn collecties vermeld waar een exemplaar is aangetroffen. Afkortingen: KHA = Koninklijk Huisarchief, NEPK = Nederlands Economisch Penningkabinet, NNC = Nationale Numismatische Collectie, HHM = Haags Historisch Museum, PC = particuliere collectie en TMH = Teylers Museum Haarlem. Achter het type penning staan tussen haakjes het gewicht in gram en de oplage. Het gewicht kan fluctueren en is alleen relevant om vergulde/verzilverde exemplaren te kunnen onderscheiden.

Ab met oog en ring (massa en oplage onbekend): Voorgekomen in een veiling, met A.J. Bemolt van Loghum Slaterus als inzender.⁴³ Het zal daarom geen verschrijving zijn in de catalogus. Een uitzonderlijke penning, die niet in het dossier genoemd wordt. Omdat deze diameter niet in de beschouwing over het tussenmodel is meegenomen, moet het tussenmodel een diameter hebben van zo'n 150 mm. Een andere conclusie is dat Bemolt het stuk na het verschijnen van zijn artikel in 1954 heeft verworven.

Ba (31,2 gram, oplage 200): NNC, HHM.

Bb (22,0 gram, oplage 50): NNC.

Ca (82,6 gram, oplage 800): NNC, TMH.

Ca met oog (83,2 gram, oplage 80): PC.

Cb (70,0 gram, oplage 40): NNC, HHM, NEPK.

Cc (95,0 gram, oplage 1): KHA.

Da (202 gram, oplage 160): PC.

Plaquette

Db (193 gram, oplage onbekend): PC. Deze variant wordt niet in het dossier genoemd.

Ea: Vermeld in *Het Vaderland* van 24 juli 1928.

Deze uitvoering heb ik nog niet gezien en is waarschijnlijk een verschrijving in de krant. Het is wellicht overgenomen uit reclamemateriaal van het Haagsch Comité zelf, waar het ook onjuist vermeld is.

Fa (oplage 6): gemeente Laren.

Fa showmodel (oplage 3): KHA.

De beeldenaar wordt nog een keer gebruikt en wel voor een plaquette, die in 1929 aan de gemeente wordt geschonken voor plaatsing in het stadhuis aan de Javastraat. Het wordt bij een ander bedrijf, Prowaseck & Stöxen kunstgieterij Leiden, gegoten, maar de opdrachtgever is het 'Haagsch Comité 1929'. De tekst op de plaquette is: KONINGIN EMMA / 1879 - 7 JANUARI - 1929 / HAAGSCH COMITE 1929. De maten van de plaquette zijn 500 bij 700 mm. Opvallend is de datum 7 januari. Dat is niet de eerste-stap-in-Den Haag-dag, maar haar huwelijksdag. Een

verslag van het aanbieden van de plaquette aan het gemeentebestuur staat in veel kranten, want de Koningin-moeder is dan inmiddels al vele decennia erg geliefd en wordt dus in de media uitvoerig gevolgd. In een van de berichten staat: 'Nog herinnerde spr. [spreker was de heer Ter Pelwijk] aan de ontvangst van het comité bij de Koningin en aan Haar verklaring, dat de gelijkenis van het portret van Haar Moeder, dat op het medaillon, door de beeldhouwster, mej. Rueb is aangebracht, treffend is. Spreker bood deze plaquette daarop den burgemeester aan, met het verzoek, haar een plaats in een gemeentegebouw te verschaffen'.¹⁴

Op 8 juni 1929 meldt een krant dat de plaquette is aangebracht in de vestibule van de raadzaal van het stadhuis aan de Javastraat.¹⁵ Als het gebouw later verlaten wordt, omdat er een nieuw stadhuis wordt betrokken, is de plaquette naar het zich laat aanzien vergeten, want de plaquette is bij de huidige gebruiker van het pand teruggevonden.

Tot slot

Het hele gebeuren rond de penning, met de tussentijdse uitreikingen van de showmodellen en de overhandiging van het gouden exemplaar op de feestdag, de plaquette voor het stadhuis, de contacten met de verschillende gezagsdragers en vooral het feit dat Emma voor deze penning voor tante heeft geposeerd is voor Willy Sluiter waarschijnlijk aanleiding geweest een tekening voor haar te maken om hierdoor een herinnering te hebben aan een enerverende opdracht. Willy en tante zijn vrienden. En de stoel waarop Emma heeft gezeten wordt nog steeds in de familie gekoesterd. Wie meer werk van Gra Rueb wil zien kan terecht op de site www.grarueb.nl.

Noten

1. Bemolt van Loghnum Slatetus, A.J. 'De penningen betreffende het Koninklijk Huis 1909-1948' *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 41 (1954) 27-80, nummer 121.
2. Wienecke, J.C. 'Over het gebruik van de verkleinbank in de hedendaagsche stempelvevaardiging' Marie-Astrid

Willy Sluiter, tante aan het werk. 1929, aquarel, 15,5 x 20 cm (particuliere collectie)

- Pelsdonk (red) Johannes Cornelis Wieneke 1872-1945, medailleur en stempelsnijder (Herent 2017).
3. H., J. 'Mej. Ruebs gedenkpenning - Bij Kleykamp-' *Het Vaderland* (19 december 1928).
  4. 'Gedenkpenning ter herinnering aan 't a.s. gouden feest van de koningin-moeder' *Het Centrum* (12 november 1928).
  5. 's Koningshuwelyk' *De Curaçaosche Courant* (11 januari 1879).
  6. 'Het Haagsch comite voor volksfeesten - de opening der jubileumtentoonstelling-' *Het Vaderland* (HV) (28 maart 1928).
  7. 'De Koningin-moeder 50 jaar in Nederland' *Nieuwe Rotterdamsche Courant* (NRC) (10 november 1928).
  8. Schulman *veiling* 329 (12 april 2008) kavel 758.
  9. 's-Gravenhage' *NRC* (5 januari 1929).
  10. 'De Jubeldag van H.M. de Koningin-moeder' *Eindhovens dagblad* (11 januari 1929).
  11. MPO *veiling* (december 2007) kavel 5378.
  12. 'Het gouden feest van de Koningin-moeder' *Nieuwsblad van het Noorden* (10 november 1928).
  13. Schulman *veiling* (november 1999) kavel 2375.
  14. 'Het gouden feest van de Koningin-moeder - een gedenkplaat voor het gemeentebestuur-' *Leeuwarder courant* (11 januari 1929).
  15. Zonder titel, *HV* (8 juni 1929).